

О ПЛАНУ ОПЕРАЦИЈЕ

Иако у погледу израде плана операције постоје извесна искуства, ипак, због прилажења овом питању са разних аспеката, гледишта о њему врло су различита, па има и таквих да план операције не треба уопште ни радити. Присталице овог последњег гледишта позивају се и на познату Наполеонову изреку: „Ја нисам никад имао операциски план“¹⁾ тумачећи је сувише формално. Но, и они који сеprotиве изради плана операције свакако нису и против планирања операције уопште, јер искуства ранијих ратова, а нарочито Другог светског рата, недвосмислено указују на потребу планирања операције.

Често се могу чути приговори: да се план операције може користити само у историске сврхе, да он служи само ради оправдања минулих догађаја, да се ниједна операција у рату није изводила онако како се предвиђало у плану, итд. — што указује на чињеницу да још увек има суштинског нераздевања потребе постојња плана операције, па ћу се на то најпре осврнути. Као што се данас не предузима никакав озбиљнији подухват без претходног планирања, тако се ни употреба оперативних јединица не може ни замислити без претходног оформљења одговарајућег плана²⁾. Команде савремених оперативних јединица (корпуса, армије итд.) су тако велике, а услови под којима се припремају и изводе савремене операције су тако разнолики и сложени да команданти јединица нису више онако независни и самостални у раду као што су то некада били, а поготову то неће бити при извођењу операција у условима употребе нуклеарног оружја, иако ће и даље задржати неприкосновеност у одлучивању и командовању. Да би органи једне команде, као делови великог апарата за руковођење, могли имати удела у руковођењу савременом операцијом, потребно је да учествују у разради командантове одлуке и планирању свих мера и поступака у припремном периоду, у духу основне замисли за извођење операције.

¹⁾ Види Јб. Марић, Стратегија, стр. 199, изд. 1925.

²⁾ Чињеница је да и званична правила многих армија, па и наша Општа ратна служба и пројекат командно-штабне службе, предвиђају израду плана операције као једног од докумената, који служи за припрему операције и руковођење њоме.

Чињеница да ће се у условима употребе нуклеарног оружја чешће смењивати нападна и одбранбена дејства у оквиру исте операције и још брже надовезивати једна операција на другу, уз могућност промене карактеристика операције, не негира потребу за оформљењем плана операције, већ, напротив, показује да ће бити потребно укључити у план операције и нове мере у погледу употребе нуклеарног оружја. Осим тога, све већа важност оклопних снага и ваздушних десаната при извођењу операција у новим условима, као и њихова доминантна улога у односу на пешадију у појединим етапама, односно периодима операције, као и могућност прелажења тежишта дејстава са оклопних снага на пешадију, и обратно, указује на потреб да се оперативно садејство у плану операције унапред организује на што већој дубини и постави на што еластичнију основу.

Основни проблеми које треба решити при планирању операције изнети су у одредбама одговарајућих званичних правила³⁾, али у њима, из разумљивих разлога, нису дата и потребна образложења. Због тога, као и због постојања различитих мишљења о плану операције као борбеног документа, осврнућемо се најпре на нека битна питања планирања операције, која чине основу за *руковођење операцијом и командовање јединицама*.

Имајући у виду, с једне стране, потребу што веће брзине у припреми и спровођењу савремене операције која не трпи одуговлачење, а с друге стране, велики обим и разноликост питања која треба да реше команде оперативних јединица у припреми операције, — што захтева дуже време за разраду, — могу се чути мишљења да се план операције не може израдити као целовит и јединствен докуменат, већ да се једино може оформити сакупљањем низа парцијалних докумената у једном елаборату. Присталице овог мишљења сматрају да је основно то да сви документи који се односе на операцију (директиве, инструкције, наређења, заповести, изводи из планова који се шаљу потчињеним јединицама, па често и процена ситуације) треба да буду такви да могу одиграти своју акциону улогу у смислу руковођења и командовања јединицама, а да је све остало што се односи на стварање тих акционих докумената од секундарног значаја, па зато не треба ни оформљавати план операције као посебан докуменат.

Постоји и једно прилично распрострањено схватање да план операције треба да регулише само оперативно садејство између елемената борбеног поретка и подржавајућих делова. Присталице таквог схватања сматрају да оформљење плана операције треба да има за циљ само обезбеђење синхронизовног рада између јединица и родова војске у припремном периоду и у току операције, док би све остало претстављало само његово оптерећење, поготову због краткоће при-

³⁾ У пројекту наше нове командно-штабне службе дат је садржај плана операције, из кога се донекле могу видети и његове основне поставке.

преме и брзине развоја савремених операција. Зато план операције, као јединствен и целовит докуменат, не би требало претрпавати прилозима (посебним родовским плановима обезбеђења операције итд.), па ни проценом ситуације која се ради пре израде плана операције, јер би то претстављало регистрацију већ извршеног посла и имало би само историски значај. Иако на први поглед такво мишљење изгледа прихватљиво, постоје и супротна схватања чије се присталице залажу за оформљење свеобухватног плана операције.

Позивајући се на карактеристике савремене операције, присталице свеобухватног плана операције, у коме би се писмено оформио начин спровођења командантове одлуке и разрадила сва борбена и радна документа за руковођење претстојећим дејствима, сматрају да план операције у коме би било регулисано само садејство не би био план операције у целини, већ само његов део. Иако се слажу да у условима ограниченог времена не би било могуће оформити целовит план операције, они ипак тврде да велики темпо и замах савремених операција, дејства тактичких и оперативних формација које ће често бити одвојене по простору и времену, обимни разноврсни послови организациско-материјалне природе који се морају решавати у току припреме и спровођења операције на широком плану, итд. неминовно захтевају целовито повезивање рада свих органа команде на припреми и спровођењу операције једним јединственим и свеобухватним планом — па макар он по неким питањима претстављао и елаборат. По овом схватању, у плану операције би требало обухватити све оно што би усмеравало рад органа команде на извршењу основног оперативног задатка јединице уопште, што би било усмерено на правилну употребу потчињених јединица, као и оно што би се односило на посебне планове родовског обезбеђења операције. Искуства Другог светског рата су показала, тврде они, да су планови појединих значајних операција били припремани знатно раније (на пример савезнички десант у Француској), и да је било случајева да су једни штабови планирали операције, а други их успешно изводили.

Најзад, присталице овог схватања сматрају да би било потребно да се у план операције унесе и елементи процене ситуације, јер би се на тај начин сви органи команде који учествују у извођењу операције (а нарочито ако операцију планирају једна, а изводе друга лица) могли на најцелисходнији начин упознати са операцијом и условима под којима је она планирана.

Поред изнетих, има и других гледишта, од којих нека претстављају разне комбинације већ изложених, те се на њима нећемо задржавати. Прихватајући гледиште о потреби постојања целовитог и свеобухватног плана операције, прећи ћемо на непосредно разматрање основних питања која би требало обухватити у једном таквом плану операције.

Циљ операције. — У обради плана операције — без обзира да ли ће он претстављати целовит и јединствен докуменат или збир

борбених докумената — несумњиво треба поћи од циља операције као основног питања од кога се мора поћи при планирању. Из циља операције (уништење или разбијање непријатеља, постављање у повољнији оперативни положај или стварање услова за предузимање даљег дејства итд.) произилазе један или више узастопних задатака јединице. Циљ операције као и задатак јединице обично одређује претпостављена команда и он се у сваком случају мора унети у план операције, јер он опредељује и улогу те оперативне јединице у ширем склопу дејстава. Одређујући потчињеној јединици задатак, претпостављена команда треба да јој стави на расположење и одређене снаге и средства за његово извршење. Но, постоји могућност и да команде појединих већих јединица (особито оних које извршавају задатке оперативно-стратешког значаја на извесним операциским правцима) добију од својих претпостављених само циљ операције, а да оне саме, у оквирима постављеног циља, определе свој задатак и одреде задатке потчињеним јединицама.

Процена ситуације. — Ако прихватимо гледиште да процена ситуације претставља образложење основних поставки на којима ће се заснивати читаво планирање операције, онда њу, свакако, треба унети и у план операције (у виду закључака или на који други начин), сем ако то оскудица времена не дозвољава. Пошто се из процене ситуације виде размишљања која су довела до одлуке, то ће она бити од интереса како за оне који планирају тако и за оне који изводе операцију. Ако би се радило само о чисто историским разлозима или ради евентуалног оправдања неких поступака у будућности, онда процену ситуације, свакако, не би требало ни оформљавати.

Кад се већ располаже оформљеном проценом ситуације, тешко ће се десити да поједини начелници родова или служби не уоче или пренебрегну евентуално дејство непријатеља на извесном правцу, а усто створиће се могућност што повезанијег рада између појединих органа команде при оформљивању њихових посебних планова. Ако се има у виду то да је припрема појединих операција у Другом светском рату трајала од неколико месеци до неколико дана, онда је очигледно да је у много случајева било довољно времена и за оформљење процене ситуације, као што је било и случајева да команда није имала времена ни за састављање других важнијих докумената који би се иначе радили и у случајевима када је процена ситуације обављена само као мисаони процес.

Оформљена процена ситуације помогла би да се у току извођења операције лакше сагледају промене елемената оперативне ситуације, које повлаче за собом и целисходне промене у руковођењу операцијом.

Најзад, иако је резултат процене ситуације у целини садржан у командантовој одлуци која служи као основа за даље планирање, чињеница је да одлука претставља синтезу процене ситуације, а за тако одговорну радњу, као што је планирање операције, потребно је

познавати и основе анализе ситуације — а то садржи процена ситуације.

Већи број примера из Другог светског рата потврђује оправданост оформљења процене ситуације. Тако, Манштајнова варијанта плана операције на Западу 1940 била је, уствари, студија која се темељила на оценама могућности немачких оклопних снага, њихове способности маневра, садејства са пешадијом, темпа дејства, јачине граничних утврђења итд. Основни проблеми, чије је решење сматрано нарочито тешким и по којима су се процене разилазиле у току планирања операције, решавани су на посебним ратним играма (две такве ратне игре изведене су 1940, у Кобленцу и Мајену). Генерал Гудеријан каже да су га борбе мишљења, при анализи ситуације за спровођење његове идеје операција, биле једном приликом толико замориле да је морао тражити краћи одмор. При планирању операције „Цитадела“ (Курска операција) позивани су са Источног фронта у Минхен многи команданти да би изнели своја гледишта и оцене планиране операције, поткрепљене читавом студијом и разрађене документацијом. На основу изложеног може се закључити да је процена ситуације заузимала основно место при немачком планирању операција. Из студије многих операција Совјетске армије, а нарочито узастопних, које су се планирале у завршним етапама претходних операција (то је планирање трајало краће време, често свега неколико дана) може се видети да су у плановима операције, зависно од проблема, разматрани разни елементи из процене ситуације, као: оцена могућности концентрације снага (нарочито тенкова) на правцима главних удара, утицај земљишта на употребу појединих родова, могућности инжењерских снага у погледу обезбеђења оперативног развоја снага (изградња цеста, мостова итд.), могућности материјалног и техничког обезбеђења операције, итд.

Интересантно је напоменути да се генерал Ромел у почетним операцијама у Северној Африци често није придржавао неких основних принципа командовања, нарочито у односу на свој оперативни штаб (јурио је на челу оклопних колона које су продирале према истоку, враћао се у штаб и убележавањем неколико линија на оперативној карти давао задатке за даљи рад, одлазио опет потчињеним јединицама, итд.). Но, доцније, када се ситуација изменила, он је све више тражио мишљења официра свога штаба и своје планове операција заснивао на темељитијим анализама битних елемената ситуације.

При обради плана операције често и наставни разлози у појединим школама утичу на то да процена ситуације не добије одговарајуће место. Наиме, при одређивању редоследа за обраду појединих наставних питања обично се прво прорађује процена ситуације, а план операције доцније, после низа других питања. Одатле, донекле, и потиче мишљење да све што се ради у процесу припреме операције треба забележити, водећи неку врсту записника, чиме би се избегло

губљење времена око оформљења процене ситуације. Иако ово гледиште са формалне стране изгледа прихватљиво, ипак ни оно у суштини не задовољава, јер би процена ситуације начелно требала да буде обрађена у виду закључака из анализе битних проблема који су од утицаја на доношење одлуке команданта. А то начелно може да уради само рутинирани штабни официр, на основу дискусије у току анализе коју би забележио стенограф или која би била регистрована на магнетофонској траци.

Да би се отклониле незгоде из овакве наставне праксе, можда би се могло планирати решавање само наставног питања „израда плана операције“ у коме би и процена ситуације добила одговарајуће место, а тиме би се избегло да се она прорађује посебно, па евентуално и више пута.

Одлука команданта. — Као што се планирању операције може приступити тек после добијеног задатка од претпостављеног (непосредно или преко разних припремних наређења), тако се и оформљењу разних планова за припрему и извођење операције може да приступи тек пошто командант буде донео одлуку. Ако се има у виду да ће употреба нуклеарног оружја и јаких оклопних и ваздушноде-сантних снага утицати на повећање дубине борбених дејстава (на неколико стотина километара), као и темпа извођења операције (на неколико десетина км дневно), онда је са гледишта брижљивог планирања операције потребно да се у одлуци команданта оперативне јединице јасно укаже не само на етапе и одређени маневар и његово трајање на целој дубини операције, већ и на маневар снага у оквиру сваке етапе, а исто тако и на евентуалне промене у узастопном маневру (на пример, промене у тежишту дејстава, груписању снага и средстава и сл.). Наиме, ако једна етапа операције обухвата одређено напрезање борбеног поретка оперативне јединице за постизање једног од узастопних задатака, онда следећа етапа повлачи за собом и одговарајуће промене у постројавању борбеног поретка, па је потребно то означити и у основној замисли одлуке. А да би се према овако постављеним узастопним задацима у оквиру целе операције ускладило дејство елемената борбеног поретка и олакшало планирање садејства и његова организација, требало би у оквиру сваке етапе означити њен задатак, време трајања, дубину и темпо. Етапе за разне операције могу бити врло различито постављене (две, три или више етапа), зависно од узастопних задатака, као и времена и простора у коме их треба извршити.

Етапе у разним врстама операције. — При планирању нападне операције одређивање етапа операције неће претстављати нарочите тешкоће. Наиме, најчешће ће прву етапу једне армиске нападне операције претстављати пробој тактичке дубине одбране, који се извршава почетним борбеним поретком; другу етапу обично ће претстављати борба у оперативној дубини браниоца ради отсецања основне групације непријатеља и стварања услова за њено разбијање, одно-

сно уништење — што се извршава ангажовањем другог борбеног ешелона, покретне групе и ваздушних десаната уз извесно прегруписавање оперативног поретка; трећу етапу често ће претстављати борба за уништење, односно разбијање основне непријатељске групе, што армија може извршити уз већа прегруписавања у оквиру свога оперативног поретка. Но, у оквиру ових етапа, а нарочито друге и треће, може да дође до различитих варијанти дејстава, што зависи од противдејстава браниоца.

Међутим, одбранбену операцију је теже поделити у етапе, јер је иницијатива на страни нападача. Браниоцу ће највеће потешкоће причинити промене у груписању по фронту, које ће он морати да врши зависно од праваца дејства нападача. Да би се при томе избегле импровизације, бранилац ће морати још раније да за сваку варијанту непријатељског дејства детаљно испланира маневар својим снагама и предвиди одговарајуће садејство између елемената борбеног поретка и подржавајућих јединица. Зато би одбранбену операцију требало, за разлику од нападне, планирати првенствено по варијантама вероватног дејства непријатеља, којих може бити најмање 2—3. Ове варијанте треба да одреди командант јединице и оне претстављају основу за планирање операције.

Ако би за основу при планирању појединих етапа и одбранбене операције служиле промене борбеног поретка браниоца, до којих ће доћи услед предвиђеног губитка извесног простора због кога се не би нарушавала стабилност одбране те јединице у оперативном погледу, и ако би се тада предвиђало ангажовање свих средстава у циљу наношења што већих губитака нападачу и стварања услова за презузимање иницијативе и извршење противудара, онда би се тиме већ запланирао значајан део времена и простора који ће стајати на располагању за извођење одбранбене операције једне оперативне јединице. Ове промене би произилазиле из почетног борбеног поретка јединице, а дејства у циљу стварања услова за извођење противудара најчешће би се изводила ангажовањем првог борбеног ешелона. Дејства у овом времену и простору узета у целини (на пример, борба у дубини главног одбранбеног појаса) била би од значаја за планирање, а нарочито у погледу организације садејства, али их не би требало означавати термином *етапа*, који је за нападну операцију карактеристичан и означава временско и просторно освајање, а не напуштање организованог и поседнутог земљишта. Зато изгледа да би оване боље одговарао термин *период*. Даље би се могла узети, као други важан период у извођењу одбранбене операције, извођење противудара и разбијање нападача или стварање услова за извршење противудара или предузимање других мера од стране раније ангажованих и нових снага.

Дакле, у оквиру сваке варијанте одбранбене операције требало би планирати посебно период борбе првог борбеног ешелона, а посебно период увођења нових снага (на пример, другог борбеног ешелона). Ове временске периоде требало би просторно везати за битне ослобод

на појединим појасевима одбране, саобразно основној замисли командантове одлуке за извођење одбранбене операције, означавајући у оквиру сваког периода и задатак.

Постоји гледиште да би и план одбранбене операције требало (као код нападне операције) радити по етапама, а у оквиру сваке етапе планирати разне варијанте, с тим што би задаци појединих етапа били исти за све могуће варијанте дејства нападача. Међутим, не изгледа увек реално да бранилац у првој етапи одбранбене операције може поставити исти задатак (на пример, разбити непријатеља са ослонцем на главни одбранбени појас и задржати исти у својим рукама) за две различите варијанте дејства нападача, јер би промене при прегрупацији борбеног поретка по фронту и дубини у току одбране за другу варијанту вероватно захтевале различито време и другојачији пренос тежишта дејства по дубини него за прву варијанту. Ово зато што се борбени поредак у одбрани не може постројавати тако да задовољи све могуће варијанте дејства нападача, већ само највероватнију од њих, док даља планирања имају за циљ да задовоље и друге варијанте. Најзад, сматрамо да би у план операције требало да се унесу и остали подаци који се излажу у одлуци команданта,⁴⁾ као: основни задаци потчињених јединица, организација командовања и веза, основе уређења позадине и материјално-техничког обезбеђења и збрињавања.

Разрада припреме и извођења операције. — У току даље разраде одлуке команданта и његове оперативне идеје, прво би требало обрадити основе на којима почивају све мере и поступци око припреме операције, а које треба извршити у припремном периоду (одн. етапи), означујући место и време њиховог трајања (на пример, борбено обезбеђење, прегрупација снага, мере за обмањивање непријатеља, мере за стварање услова за што повољнији почетак операције и сл.). Обрада ових питања могла би бити текстуелна или табеларна, а у погледу самог начина њихове обраде постоје различита мишљења. Тако, на пример, при обради извиђања као мере борбеног обезбеђења постоји мишљење да би у план операције требало унети сва извиђања која се предвиђају да треба да их изврши та јединица, као и начин њиховог извршења. Очигледно је да би ово било неприхватљиво, јер се већ оформљава план извиђања као посебни докуменат. Ако пођемо од тога да план операције треба да буде основни борбени докуменат, намењен првенствено планирању рада и дејстава оперативне јединице у целини, а тек у другом реду потчињених, онда би у њега требало унети само основни циљ извиђања и указати на шта треба обратити нарочиту пажњу и можда још и којим средствима би требало вршити прикупљање података. Ово би било довољно обавештајном органу команде за разраду плана извиђања и усклађивање

⁴⁾ Ово поготову што се обично не предвиђа оформљавање командантове одлуке у виду посебног документа (тач. 105 наше ОРС предвиђа да се одлука „не спрема у облику писменог документа“).

својих напора са напорима осталих органа команде. На сличан начин би требало обрадити и остале мере, односно поступке (прегрупацију, маскирање итд.). У погледу мера за стварање услова за што повољнији почетак операције, у плану би требало указати: код нападне операције на важне тактичке положаје који су од оперативног значаја, те би њима требало овладати предузимањем ноћних акција, а код одбранбене операције на организацију борбе у појасу обезбеђења и потребу предузимања активних радњи у циљу стицања разних погодности пре почетка извођења операције.

При обради извођења операције требало би у плану, поред осталог, указати и на основе оперативног садејства између елемената борбеног поретка те јединице и подржавајућих делова. У овом погледу постоји мишљење да би питање оперативног садејства било целисходније одвојити и обрадити као посебан докуменат који би се прикључио уз план операције (као што се и при планирању борбе тактичких јединица посебно обрађује план садејства), а у плану операције дати само основе садејства (са којим родовима извршити организацију садејства, како извршити проверу садејства, вероватан ток развоја операције, измене у борбеним порецима јединице према постављеним етапама операције, итд.). Иако би се на први поглед могло закључити да је овде у питању само форма, ипак сматрамо да би оперативно садејство требало обрадити у самом плану операције, а не посебно, јер у плану операције као јединственом и целовитом документу треба обрадити све што је од нарочитог значаја за планирану операцију. Планирање операције и оформљење плана операције у првом реду имају за циљ да омогуће да се у сложеним условима извођења савремених операција осигура потребно садејство. Ако се због краткоће времена код тактичких јединица не ради план борбе већ само план садејства, сматрамо да нема оправдања да се тако поступи и код оперативних јединица.

Да би се и при обради родовских планова у командама оперативних јединица могло водити рачуна о садејству, потребно је да постоји јединствено обрађен план извођења операције, који би служио као основа за разраду родовских планова и осталих докумената у команди. Извођење операције може бити обрађено на карти, текстуелно или у виду табеларног прегледа, што ће зависити у првом реду од расположивог времена. Иако се брже и лакше може планирати извођење операција учртавањем на карти (са потребним напоменама и објашњењима у легенди) но табеларно или текстуелно, прихватљива је свака обрада из које се види суштина извођења операције, а нарочито планирани поступак елемената борбеног поретка и подржавајућих јединица по етапама операције, односно варијантама дејства, којим треба да се ускладе напори свих елемената борбеног поретка у једну хармоничну целину.

Пошто детаљнија обрада овог питања спада у домен операција, то бисмо овде само указали на неке важне разлике у планирању тока

извођења нападне и тока извођења одбранбене операције. Наиме, док код нападне операције постављање начина дејства јединице у плану, нарочито у првој етапи операције, не претставља посебне тешкоће, дотле код одбранбене операције треба правилно оценити највероватнију варијанту дејства нападачевих главних снага и у односу на њу предвидети такве начине дејства елемената сопственог борбеног поретка, који ће омогућити да се нападач разбије. Због тога ће се код одбранбене операције, у случају дејства нападача према некој од осталих варијанти (с обзиром на већу међусобну удаљеност појединих праваца), борбени поредак оперативне јединице најчешће морати у већој мери да измени (гро артиљерије, ПТР, ПОЗ, други борбени ешелон, УР, па и поједини делови првог борбеног ешелона мораће се упутити у нове рејоне). Маневар снага и средстава у одбранбеној операцији често ће се више вршити по фронту но по дубини, па ће бити осетљивији но што је то случај при увођењу нових снага у борбу у нападној операцији, те због тога и планирање треба да је еластичније.

Најзад, веће промене могле би се појавити и при планирању операција у условима употребе нуклеарног оружја. Наиме, због захтева за растреситошћу очигледно је да се неће вршити онаква концентracија снага и средстава на тежишту борбених дејстава, нити ће постојати потреба за онаком централизацијом у командовању, као у Другом светском рату када је једна команда оперативне јединице морала у детаље да разрађује план операције за потребе појединих родова и јединица, чак и за два степена ниже. Према томе ће се и оперативно садејство, вероватно, организовати више по циљу дејстава, а мање по времену, односно простору и начину дејстава. А уколико би се и етапе, (односно задаци) операције знатније изменили (услед веће дубине продора, бржег савлађивања простора, већег темпа операције, мањих оперативних пауза, итд.), утолико би се морале изменити и саме основе планирања. Наиме, могло би се десити да се план операције, у условима употребе нуклеарног оружја, одједном изradi и за више операција једне оперативне јединице, односно можда ће се указати потреба да се у једном плану обухвате дејства за две предвиђене операције, с тим да се за сваку од њих одреде нови циљ и задатак дејства и нове снаге и средства за његово извршење. Но ово ће, у сваком случају, зависити од више околности, а у првом реду од брзине развоја операције и способности те оперативне јединице да, у условима употребе нуклеарног оружја, изводи (са новим ојачањима) више повезаних операција (на пример, одбранбену, па одмах пробој из окружења).

Поступак и време оформљења плана операције. — Иако ће поступак при оформљењу плана операције у многоме зависити од расположивог времена, несумњиво је да план у сваком случају мора бити благовремено израђен и да мора садржати разраду битних питања о којима је било речи. Без обзира на примењени начин разраде (графички, табеларни, текстуелни или комбинацију), план мора бити

тако оформљен да се на основу њега могу разрадити заповести, наређења и родовски планови обезбеђења операције. У оквиру одређеног процеса рада команде оперативне јединице на припреми операције решаваће се благовремено и одговарајућа питања плана, па ће се и оформљење плана највероватније вршити постепено, онако како буду сазревали услови за припрему операције, а паралелно са тим приступиће се спровођењу свих мера које се предвиђају планом. Међутим, ако се ради о дуго припреманим операцијама (као, на пример, у Другом светском рату операција „Цитадела“ или поморско-десантна операција у Нормандији) или изради почетних операциских планова у време мира, онда је јасно да се израда плана треба да заврши у целини пре његовог спровођења у живот.

Нека тумачења појма „план операције“. — Ако пођемо од тога да треба планирати операцију, очигледно је да треба оформити и план операције, у коме ће бити садржана битна питања која се односе на припрему и извођење операције. Међутим, овде се не ради о изради универзалног документа, по коме би требало да се одвијају сви послови у команди оперативне јединице и сви тактичко-оперативни поступци потчињених јединица, већ о акционом плану који може бити разрађен са више или мање детаља. До кога ће степена детаљизација ићи при обради плана операције у једној команди, умногоме ће зависити од система командовања (степен централизације). У плану армиске операције биће обухваћена, саглашена и регулисана дејства главне и помоћних групација, с тим што ће се дејства на тежишту детаљније разрадити, поставити задаци и одредити начин њиховог извршења од стране потчињених јединица. По то неће умањити потребу да и потчињене јединице (на пример, корпус на тежишту дејстава армиске операције) детаљно разраде поједина питања дотичног плана операције.

Степен детаљизације при планирању операције зависиће и од величине јединице чија команда врши планирање и расположеног времена за припрему операције. Тако су у току Другог светског рата неке групе армија при планирању своје операције тежиште планирања врло често преносиле на потчињене команде армија. Свакако, уколико је у питању команда оперативне јединице нижег степена, простор за извођење операција биће мањи, па ће бити потребно и детаљније планирање. Према томе, и „план операције“ у разним приликама биће различит како по садржини и форми, тако и по степену детаљизације.

Но, често у литератури наилазимо и на различита неприхватљива тумачења појма „план операције“. Тако, на пример, наилазимо на тврђење да је операциски план Американаца за операцију „Драгун“ (десант у Јужној Француској 1944) био: „Искрцавање на обалу западније од Кана (Cannes), напредовање главним снагама између река Роне и Дирана (Dirans) у правцу Лиона, с тим да се до Д+90 достигне просторија Виши, Шалон на Саони, Лион, а у следећем да се

изврши спајање са групацијама које наступају из Нормандије — северно и јужно од Орлеана — а у правцу Шомона“. Међутим, очигледно је да ово није био „операциски план“ него само његова основна идеја, односно део замисли, док је сам план свакако био обимнији и детаљнији, поготову када се зна да је планирање ове операције отпочело још августа 1943 године, после конференције у Квебеку, као и у какве се све детаље ишло при планирању десантних операција. Иако се не може тврдити да сваки операциски план треба да буде детаљан и опширан, ипак овај појам има своју одређену садржину и не треба га поистоветити са шемом или текстом који означавају само основну идеју неке операције.

Ако бисмо хтели да истакнемо разлику између појма руковођење и појма командовање, онда би се могло рећи да руковођење претставља шири појам, који укључје у себе и командовање; односно, док би се под руковођењем подразумевало предвиђање, организација и предузимање разних мера и поступака за припрему и извођење операције, дотле би командовање претстављало извесну функцију руковођења у смислу постављања задатака и предузимања мера за њихово извршење. У таквом склопу план операције би требало да претставља основу за руковођење операцијом и на основу њега би се вршило командовање потчињеним јединицама, односно елементима борбеног поретка. Према томе, све оно што би се уносило у план операције после већ издатих наређења и предузетих мера и поступака у припреми и спровођењу операције било би без вредности за само руковођење, те га не би требало ни уносити. Међутим, када се располаже са мало времена, могао би се применити и такав поступак да се поједини делови плана операције, у виду извода, достављају потчињеним командама као извршни документи.

Најзад, коришћењем савремених техничких средстава (апарата за магнетофонска снимања, откуцавање говора, пресликавање текста и шема, вршење разних прорачунавања, брзо умножавање итд.) у командама већих оперативних јединица може се убрзати и знатно скратити процес израде плана операције.